

Most na Izerze

Od co najmniej XVII w. przez osiedle Orle przebiegała dawna "Stara Droga Celna", zwana również "Starą Szklarską Droga". Był to jeden z najważniejszych traktów komunikacyjnych w [Górach Izerskich](#). Droga prowadziła ze [Szklarskiej Poręby](#) Górnej od okolic [dawnej huty szkła](#) z 1617 r. na Białej Dolinie, trawersem południowego zbocza Wysokiego Kamienia poprzez Rozdroże pod Cichą Równią do Orla i dalej koło skałki Granicznik, obok komory celnej przez most graniczny na Izerze. Na rzece Izerze od 1710 r. wytyczona została granica administracyjna pomiędzy austriackimi prowincjami Czech i Śląska. Tutaj następowało skrzyżowanie z traktem, który prowadził z Harrachova, wzdłuż Izery do [Świeradowa](#).

Od 1742 r., w wyniku pokoju wrocławskiego zawartego po pierwszej z wojen śląskich, [Kotlina Jeleniogórska](#) przeszła spod panowania austriackiego pod rządy pruskie. Nowa granica rozdzieliła karkonoski ośrodek szklarski blokując wzajemne rynki zbytu i niszcząc powiązania gospodarcze poprzez zaporowy system opłat i taryf, co z czasem doprowadziło do wojny celnej pomiędzy Austrią a Prusami. Przez cały XIX i XX w. granica prusko-austriacka była pilnie strzeżona.

Wybudowany w miejscu dawnego drewnianego w 1901 r. most rozporowy na Izerze zaliczyć należy do jednych z pionierskich rozwiązań budownictwa drogowego z użyciem żelbetonu na terenach [Dolnego Śląska](#) i zakwalifikować jako jeden z wyjątkowych zabytków techniki. Po raz pierwszy żelbeton wykorzystano do budowy mostu łukowego we Francji w 1875 r. Zastosowano przy tym patent J. Moniera (1823-1906), który uważany jest za wynalazcę betonu zbrojonego. W 1867 r. J. Monier, z zawodu ogrodnik, opatentował donicę kwiatową z betonu zbrojonego siatką drucianą, która zapobiegała rozsadzaniu przez korzenie roślin. W 1869 r. skonstruował zbrojoną siatką z prętów o średnicy 5-10 mm pierwszą płytę żelbetową (zwaną płytą Moniera), a w 1875 r. schody żelbetowe i podkłady kolejowe. Na większą skalę użycie żelbetonu na [Dolnym Śląsku](#) dotuje się od początków XX w., przy czym przodującą rolę odgrywał tutaj Wrocław (zajezdnia tramwajowa przy ul. Słowiańskiej 1908, dwie hale targowe 1908 Hala Ludowa 1911).

Użycie tak mocnego materiału podyktowane zostało zapewne troską o spełnienie odpowiednich wymogów konstrukcyjno-budowlanych koniecznych do zastosowania przy przeprawie przez górską rzekę i było zapewne konsekwencją zniszczeń dokonanych przez powódzie, które szczególnie silnie dotknęły [Góry Izerskie](#) pod koniec XIX w. Budowa żelbetonowego mostu, poprzez stworzyła możliwość dogodnego połączenia pomiędzy osadą Orle, a wsią Jizerka i znacznie podniosła atrakcyjność turystyczną tego regionu. Po II wojnie światowej w osadzie Orle powstała strażnica Wojsk Ochrony Pogranicza. Granica polsko-czechosłowacka z czasem stała się silnie strzeżona, w [Górach Izerskich](#) ustał praktycznie wszelki ruch turystyczny. Zagrodzony drutem kolczastym most na Izerze funkcjonował do 1981 r., kiedy to został częściowo wysadzony przez oddziały Wojsk Ochrony Pogranicza.

W połowie lat dziewięćdziesiątych władze samorządowe gminy Korenov wystąpiły z inicjatywą odtworzenia przejścia granicznego i mostku. Pomysł ten spotkał się z poparciem władz [Szklarskiej Poręby](#) i Towarzystwa Izerskiego. Po dziesięciu latach procedur administracyjno-biurokratycznych, staraniem wielu ludzi dobrej woli, dnia 15 lipca 2005 r. przejście turystyczne Orle – Jizerka zostało oddane do użytku. Odtworzonego mostku pilnuje św. Jan Nepomucen, rzeźba autorstwa Macieja Wokana ze [Szklarskiej Poręby](#).

Tekst Przemysław Wiater